

ביקורים בכלא

פאטמה טקאטקה, בת 59, לא זכתה לראות את בנה שבכלא מזה שלוש שנים. בן-זוגה, מוסא, בן 67, ראה את בנו האסיר שלוש פעמים בלבד בתקופה זו, ולאחרונה בפברואר 1999. הבן מרצה מאסר עולם בכלא באר-שבע. ההורים תושבי בית פג'אר שבגדה המערבית. מאז הועברו האסירים הבטחוניים - בעקבות ההיערכות מחדש של צה"ל בשטחים - לבתי כלא בתוך ישראל, כרוך הביקור אצל האסירים בהיתר כניסה לישראל מטעם הצבא. המבקרים אינם מסתובבים באופן חופשי בישראל: הם מגיעים לכלא וחוזרים ממנו בהסעות מאורגנות של הצלב האדום ובליווי צה"ל. אולם גם בכך לא די, כנראה, כדי למנוע את הסכנה הקשה לבטחון המדינה שיוצרים שני ההורים הקשישים, המבקשים לבקר את בנם. עובדה: פניות המוקד לאפשר את כניסתם נענו בסירוב: הם מנועים מטעמי ביטחון. כשפנינו לפרקליטות המדינה בעניין, נענינו כי "הורי האסיר יוכלו לבקר את בנם בכלא, וזאת במסגרת ביקורי אסירים שמארגן הצלב האדום. היתרי הביקור יינתנו לקראת כל ביקור וביקור בכפוף לבדיקה בטחונית קודמת" [ולא בדרך של היתרים תקופתיים כנהוג בדרך-כלל]. מאז קבלת תשובה זו בחודש יולי 1999, טרם הוסדר לבני הזוג ביקור אצל בנם.

זכות המשפחה לבקר אסיר בכלא היא זכות יסוד הן של האסיר והן של בני משפחתו וידידיו. היא מעוגנת אפילו בפקודת בתי הסוהר המנדטורית. ניתוק הקשר בין האסיר לבין משפחתו הקרובה לתקופות ממושכות כל-כך הופכת את עונש המאסר לאכזרי ובלתי אנושי ופוגעת באסיר ובמשפחתו הרבה מעבר למתחייב מעצם המאסר. אף-על-פי-כן מניעת ביקורים היא תופעה החוזרת על עצמה – פעם משום שהמבקר הוא אסיר לשעבר ופעם משום שקיימת "מניעה בטחונית" לביקור. הזכות לביקורי ידידים או קרובים שלא מהמשפחה הגרעינית-המצומצמת אצל אסירים המוחזקים בישראל, אינה אפשרית כלל.

בדרך כלל מוביל טיפול המוקד למתן היתרים חד-פעמיים למשפחות המנועות מביקור אצל בניהן שבכלא. הטיפול צריך להתחדש בכל פעם ופעם על מנת שיתקבל היתר לביקור נוסף.

מאסר ושחרור

במסגרת פרויקט זכויות הכלואים מטפל המוקד גם בעניינים אחרים של אסירים. כך, למשל, הבאנו להחזרת ערבויות גבוהות שנאלצו עצירים לשלם כתנאי לשחרורם, ובמקרה אחד גם לביטול תנאים מגבילים. טיפולנו בשחרורו של יאסר אלמואזן, אסיר סורי חולה כליות שהוחזק ע"י ישראל. המהלכים המשפטיים לשחרורו עלו בתוהו: ועדת השחרורים של ש"ס סירבה לשחררו, ובית המשפט המחוזי דחה את ערעורנו. קיבלנו רשות ערעור לבית המשפט העליון, אך הערעור התייתר: הפעולה הבינלאומית למענו, במיוחד ע"י קבוצת אינטלקטואלים צרפתים, עשתה את שלה. במסגרת שחרורי האסירים לפי הסכמי אוסלו שוחרר גם יאסר אלמואזן, והגיע לדמשק.

אלימות כוחות הבטחון כלפי פלסטינים ותביעות פיצויים

גם היום לא מובטחת לפלסטינים בשטחים הכבושים הזכות היסודית לשלימות הגוף ולכבוד האדם במובן הצר ביותר של המלה. יציאת כוחות צה"ל ממרכזי הערים הפלסטיניות המרכזיות – שבאה בעקבות הסכמי אוסלו - צמצמה את החיכוך שבין צה"ל לאוכלוסייה וצמצמה את היקף מקרי האלימות. אולם התופעה של אי-אכיפת החוק על חיילים, שוטרים ומתנחלים לא השתנתה, והמקרים של ירי, הכאות והתעללויות נמשכים באזורים בהם נמשכת הנוכחות הישראלית, במחסומים שמציב צה"ל בגדה, קבועים וארעיים, ובכניסות השונות לירושלים.

חלק מהאחריות להמשך האלימות נופל על כתפי רשויות החקירה והאכיפה: במיוחד מצ"ח ופרקליטות פיקוד מרכז של צה"ל. במקום לעקור את תופעת האלימות מהשורש, מעדיפה מערכת אכיפת החוק להתעלם מהתלונות, לטיח את העובדות או לנהל חקירות שטחיות וקלושות שממילא אינן מעלות דבר. הכלים היסודיים ביותר להגנת זכות האדם לשלימות גופו אינם עומדים, אם כן, לפלסטינים: הרשויות האמורות להגן על שלומם בזמן אמת הן הפוגעות בהם (וכשמדובר באלימות של מתנחלים – עומדות מהצד). הרשויות האמורות לאכוף את החוק באמצעות חקירה והעמדה לדין מחפות על העבריינים. מצב זה הוא שהביא את המוקד להגנת הפרט, החל משנת 1994, לפעול לאכיפת זכויותיהם של פלסטינים ולהכרה בפגיעות בהם, באמצעות הכלי של תביעות פיצויים.